

moment due to the complex political situation of his policy in this matter is not defined.

Keywords: currency, exchange rate, foreign exchange controls.

УДК 336.77

Л. А. Горбатюк

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ЗЛИТТІВ ТА ПОГЛІНАНЬ У БАНКІВНИЦТВІ

У статті проаналізовано сучасний стан світового ринку злиттів та поглинань. Виділені ключові особливості сучасних процесів злиттів та поглинань у світовому банківському секторі. Розглянуті та визначені специфічні тенденції здійснення М&А-угод на світовому банківському ринку.

Ключові слова: банківський бізнес, злиття та поглинання, М&А, транснаціональні банки, фінансова криза.

В статье проанализировано современное состояние мирового рынка слияний и поглощений. Выделенные ключевые особенности современных процессов слияний и поглощений в мировом банковском секторе. Рассмотрены и определены специфические тенденции осуществления М & А-сделок на мировом банковском рынке.

Ключевые слова: банковский бизнес, слияния и поглощения, М & А, транснациональные банки, финансовый кризис.

Постановка проблеми. Банківський сектор є одним із найбільш висококонцентрованих у сучасній світовій економіці: 80 % капіталу і активів світової банківської системи належить провідним великим банкам. Збільшення розмірів банківських установ шляхом злиття і поглинання, а також їх консолідація з іншими фінансово-кредитними інститутами має на меті зміцнити конкурентні позиції на національному рівні та завоювати нові сфери впливу на міжнародному ринку. Значним плюсом процесів злиття та поглинання в контексті глобалізації та інтернаціоналізації економічної системи є посилення співпраці між країнами. Міжнародні злиття та поглинання стали одним з основних способів досягнення стратегії розвитку банків у глобальних умовах, найбільш впливові банки світу зосереджені у країнах з високими темпами економічного зростання, а саме ICBC (Китай), HSBC Holdings (Великобританія), Wells Fargo (США), China Construction Bank (Китай), Citigroup (США), Agricultural Bank of China (Китай), BNP Paribas (Франція).

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Сучасні тенденції процесів злиття та поглинання в контексті міжнародної економічної інтеграції досліджуються в роботах вітчизняних та зарубіжних вчених

економістів В. Андрійчука, В. Будкіна, І. Бураковського, А. Гальчинського, В. Геєця, Б. Губського, М. Дудченка, А. Кредісона, Ф. Крюгера, С. Мочерного, Р. Нельсона та інших. Серед наукових праць, у яких досліджуються міжнародний досвід злиттів та поглинань у банківництві необхідно виділити праці таких вітчизняних та зарубіжних науковців як З. Васильченко, В. Геєць, Х. Деріх, А. Дженебезі, У. Едвардес, М. Енг, С. Козьменко, В. Кравець, П. Ліндерт, Д. Лук'яненко, Дж. Маджоні, Л. Мауер, В. Міщенко, О. Мозговий, С. Науменкова, Є. Панченко, А. Петров, А. Поручник, О. Рогач, Д. Рокфеллер, П. Роуз, Дж. Сінкі, Б. Шарп і інших.

Раніше не вирішена частина проблеми. Незважаючи на значну кількість наукових досліджень в зазначеній сфері, більшість з них не враховують нові умови та тенденції розвитку світового ринку злиттів та поглинань в банківському секторі, для якого актуальною стала потреба в реорганізації. Отже, проблема сучасного стану здійснення угод злиття і поглинання в світовій банківській системі достатньо не досліджена, що визначає необхідність аналізу сучасних напрямів та тенденцій злиттів та поглинань в зазначеній сфері.

Мета дослідження. Метою статті є дослідження та аналіз процесів злиття та поглинання в банківському секторі світової економіки.

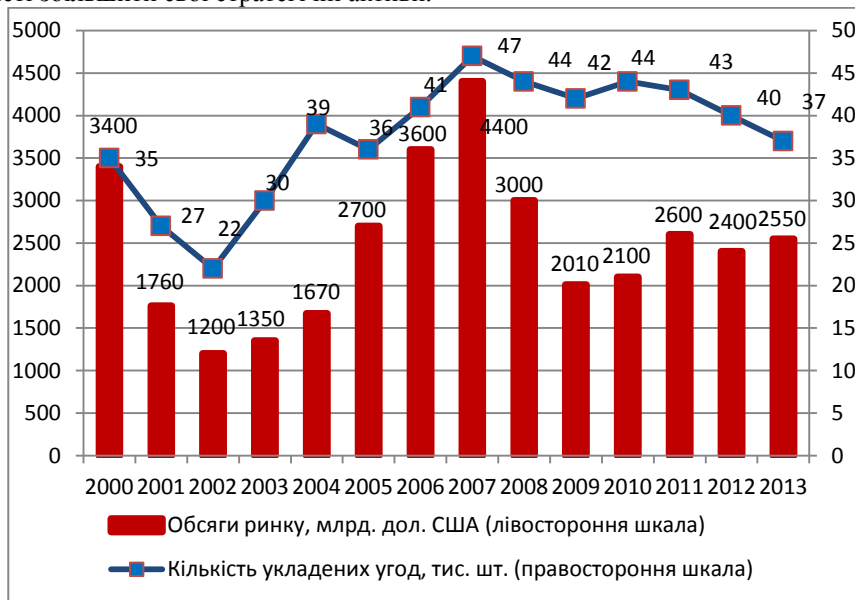
Виклад основного матеріалу. До головних чинників активізації міжнародних злиттів і поглинань банків належать лібералізація національних регуляторних режимів та розвиток банківських технологій, що, головним чином, і призвело до фінансової глобалізації та посилення міжнародної конкуренції. Технологічні нововведення у поєднанні з інноваціями у техніці фінансового інжинірингу дають змогу банкам змінити структуру та оцінку ризиків існуючих фінансових продуктів з метою оптимізації нових продуктів до вимог управління ризиками та інвестиційних потреб клієнтів. Це також дозволяє знизити витрати на використання комп'ютерів та телекомунікацій, розширивши, таким чином, межі діяльності в глобальному масштабі. Глобалізація вплинула на оптовий сегмент банківського ринку. Присутність на різних фінансових ринках та пропозиція широкого спектра послуг зумовлює відносно високі постійні витрати, спричиняючи потребу у відповідній величині банку, щоб використовувати переваги масштабу.

Економічне зростання і боргова криза в Європі радикально змінюють положення в банківському сегменті ринку злиттів і поглинань. Спад активності на ринку банківських злиттів і поглинань є не просто циклічним спадом, а радикальною зміною економічного та нормативно-правового середовища.

Статистичні дані свідчать про те, що динаміка світового ринку злиттів та поглинань у вартісному вимірі набула надзвичайних темпів у

передкризовий період. Зокрема тільки за 2002–2007 рр. вартісний показник зріс майже в 4 рази – з 1200 до 4400 млрд дол. Криза спричинила значний спад процесів злиття та поглинання. Так, у 2009 р., їх вартість знизилася майже до рівня 2004 р. За період з 2009–2013 рр. динаміка ЗіП має стрибкоподібний характер, але все ж не досягає значень передкризового періоду розвитку світової економіки (рис. 1).

Зниження вартості угод відбулося в основному за рахунок зниження ділової активності в деяких розвинених країнах, зокрема більшої схильності до укладання менш вартісних проектів, не втрачаючи при цьому їх обсягів. Інша особливість, яка стосується вартості угод, пов'язана з міжнародною експансією державних підприємств, переважно за рахунок фірм, розташованих в країнах, що розвиваються, і мають на меті збільшити свої стратегічні активи.

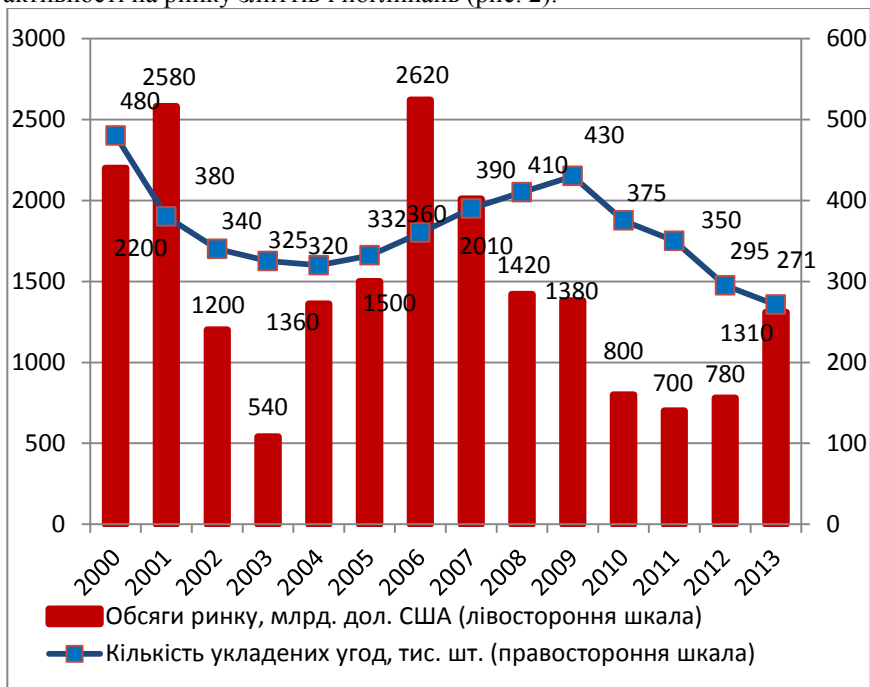

*Джерело: Власна розробка автора на основі даних Центру досліджень ринку злиття і поглинання **Mergers and Acquisitions Research Centre, MARC***

Рисуюнок 1. Динаміка ринку злиття і поглинання у світі 2000-2013 рр.

Фінансова криза в Європі впливатиме на банківський сегмент ринку злиттів і поглинань доти, доки кризові явища не закінчатся. Ситуація політичної та економічної невизначеності в євронзоні ускладнює прогнозування рівня знецінення активів, заважає домовлятися про ціну

угоди, залучати фінансування і отримувати схвалення з боку акціонерів. Крім того, криза суттєво впливає на довіру до угод, а отже, не сприяє активності на ринку злиттів і поглинань (рис. 2).

Джерело: Власна розробка автора на основі даних Центру досліджень ринку злиття і поглинання *Mergers and Acquisitions Research Centre, MARC*

Рисунок 2. Динаміка світового ринку злиття і поглинання у банківському секторі 2000-2013 рр.

З настанням кризи більше всього постраждали від знецінених іпотечних кредитів в американському фінансовому секторі США і Європа. Досліджуючи показники фінансової діяльності країн, помічаємо, що в 2008 р. прибутки американських банків знизились майже в половину, також зменшилась кількість американських банків з 185 у 2007 до 169 у 2008 р. Чітко просліджується тенденція падіння західних фінансових інституцій – фінансове становище європейських банків також погіршується, хоча не так швидко. У 2008 р. їх прибутковість становила 41%, хоча це багато в чому залежало від падіння американських банків.

Фінансова криза суттєво вплинула на кількісний склад банківських систем багатьох країн, нові процеси злиттів та поглинань зумовлюють нестабільність у банківському секторі. Основними учасниками ринку M&A є банки з розвинених країн світу, тенденція скорочення кількості банківських установ в США та Європі є досить помітною. Практично не торкнулася криза лише Азіатсько-Тихоокеанського регіону. Навпаки, найбільші інвестиційні фонди Китаю, Південної Кореї, Сінгапура, ОАЕ і Катару використовували момент для купівлі часток в західних банках і корпораціях, що подешевшали.

У 2007-2008 рр. лідером за обсягами злиття та поглинання M&A у банківському секторі була Європа. Обсяг M&A 2007 р. у фінансовому секторі становив 980 млрд. євро, у Сполучених Штатах спостерігається уповільнення, і 2007 р. обсяг M&A становив 720 млрд. дол. Світовими лідерами злиттів і поглинань, за даними агентства Dealogic, є GoldmanSachs (у 2007 р. - отримав 1,2 млрд. дол.), MorganStanley(1,02 млрд. дол.), UBS(864 млн. дол.). Прикладами злиття та поглинання є: поглинання британським банком Barclays голландського банку ABNAmo – сума угоди 97 млрд. дол.; поглинання італійською UniCreditGroup італійського банку Capitalia – вартість угоди 29,5 млрд. дол.; поглинання американським Citibank японської брокерської компанії NikkoCordial - 7,7 млрд. дол.; поглинання американським банком Wachovia Corp американської фінансової компанії AG Edwards - 7 млрд. дол.

Багатьом банківським установам США все ж необхідно провести істотну реорганізацію. При цьому компанії, у яких фінансове становище більш міцне, мають можливість розширити свій бізнес за рахунок виходу на закордонні ринки. Найпривабливішими регіонами для проведення міжнародних угод злиття і поглинання є країни Азіатсько-Тихоокеанського регіону та Латинської Америки, оскільки збільшення числа споживачів із середнім доходом і швидкий розвиток корпоративного сектора економіки підвищують попит на послуги.

Японські банки «Industrial Bank of Japan», «Fuji Bank» і «Dai-TchiKangyo Bank» у серпні 2008 р. оголосили про плани щодо створення гігантського банку, що не має аналогів за величиною активів (близько 1,2 трлн. дол.) не тільки у Японії, й за її межами. У зазначеному випадку злиття великих корпорацій здебільшого мають трансграничний характер і впливають на зростання концентрації власності і активів у фінансово-кредитному секторі. Це пояснюється насамперед тим, що злиття і поглинання є найбільш швидким способом придбання конкурентоспроможних активів і кваліфікованих кадрів.

2008 р. характеризується уповільненням темпів M&A як у Європейському Союзі (870 млрд. євро), так й у США (600 млрд. дол.).

Наймасштабнішою угодою M&A в 2008 р. було поглинання Merrill Lynch банком Bank of America – угода на 48.766,20 млн. дол. США.

2008 р. був не результативним за продуктивністю для ринку злиттів і поглинань у фінансовому секторі, при цьому активність угод злиття та поглинання скоротилася по всій Європі. Більше 50% (тобто 12 з 20) найбільших угод у Європі склали угоди за участю держави. Намітилася чітка тенденція націоналізації фінансових інститутів або придбання державою стратегічної частки у фінансових компаніях Європи. Зокрема, у банківському секторі загальна вартість угод складає 1420 млрд. дол. США, на угоди за участю держави припадає близько 1000 млрд. дол. США від цієї суми. Участь держави є істотним чинником, який дозволяє банківському сектору втримувати лідируючі позиції за вартістю угод. Таким чином, фінансово-економічна криза 2008 р. привела до скорочення угод злиття і поглинання банків за участю приватних компаній і росту угод за участю держави на світовому ринку M&A-операцій в 2009 -2010 рр.

За даними аналітичної компанії Dealogic, угоди M&A у світі за участю державного капіталу в 2009 р. становили 15% від загальної ємності світового ринку, або \$300 млрд. дол. США- рекордний показник за всю історію. Значна частина великих угод зі злиттів і поглинань була пов'язана зі спробами урядів розвинених країн пом'якшити наслідки важкої фінансової ситуації. Державну підтримку в першу чергу було спрямовано на банківський сектор. Найбільша угода такого роду відбулася у Великій Британії, де держава довела частку володіння Royal Bank of Scotland до 84,9%, вклавши \$41,8 млрд. Серед великих транзакцій в інших галузях виділяють участь уряду США в порятунку General Motors і страхової компанії AIG.

Американський банківський ринок характеризується як відносно роздроблений, і наслідки змін в законодавстві є причиною багатьох фінансових інститутів шукати партнерів для злиття. Особливу значимість у цій ситуації набувають поправка Дурбана і закон Додда-Франка, які підвищують витрати на дотримання нормативно- правових вимог і змушують дрібні банки зміцнювати свій капітал і збільшувати масштаби діяльності. Крім цього, більш стабільними результатами оцінки активів і стимулювання угод сприятиме і прозорий та зрозумілий бухгалтерський баланс.

Вцілому, незважаючи на економічний спад, угоди зі злиття і поглинань залишаються потужним інструментом розвитку банківського бізнесу та зміни його структури. Умови, що склалися після кризи, змушують банки укрупнювати капітал заради більш ефективного його використання та подальшого органічного розвитку своїх структур.

Світовий обсяг угод M&A у 2010 р. зріс на 90 млрд. дол. США у порівнянні з попереднім роком і склав 2100 млрд. дол. США. Взагалі, багато аналітиків схильні називати пожвавлення на ринку угод злиття та поглинання нерозважливим. Спостерігається активність на фінансовому ринку, що викликана низькою вартістю запозичень, великими запасами готівки, а також позитивною реакцією ринків на процеси злиття та поглинання в посткризовому середовищі. У США та ЄС у результаті серії масштабних M&A у банківському сегменті було утворено кілька гігантів, у тому числі і за участю держави, які тепер будуть все активніше брати участь у розвитку фінансового сектору, мимоволі ставати стратегічними інвесторами. Останнім часом країни, що розвиваються набувають все більшої ваги як джерело міжнародних інвестицій у вигляді злиттів та поглинань. Так їх частка у глобальних потоках міжнародних інвестицій зросла з 1% у 2001 до близько 20% у 2010 р. При чому велика частка інвестиційних потоків розподіляється саме між країнами, що розвиваються, і така ситуація стимулює країни ОЕСР також в них інвестувати.

У 2011-2012 рр. спостерігається підйом на світовому ринку злиттів та поглинань, але інвестори досі не відчують належної впевненості щодо найближчих перспектив світової економіки. Угоди за участю американських компаній склали 49% від усіх угод M&A, європейських компаній - 28%.

2012 р. був рекордним по кількості злиттів і поглинань за участю китайських компаній. Цьому сприяло наявність досвіду та стратегічного попиту на ресурси й технології. У першому півріччі 2012 р. китайські компанії уклали 44% угод, які концентруються в галузі ресурсів та енергетики, де по семи операціях сума виявилася більше 1млрд. дол. США. Одним із пріоритетів економічної стратегії КНР є експансія на зовнішні ринки, та готовність при цьому використовувати навіть золотовалютні резерви. Проте, 2011-2012 рр. вважаються роками стагнації на світовому ринку злиттів та поглинань у банківському секторі, угоди практично не укладаються, завершуються лише раніше намічені проекти.

У 2013 р. вже більша кількість фінансових установ, ніж у докризові роки, стають ініціаторами угод. Банки у країнах з високими темпами економічного зростання виступають в ролі активних покупців активів як всередині країни, так і за кордоном. Вони ж і установлюють найбільш умови угоди на користь власних інтересів, включаючи партнерства і дистриб'юторські договори.

Висновки. По мірі того як економічна ситуація у світі починає стабілізуватися, зростає важливість угод злиття та поглинання як інструменту, що використовується банками з метою підвищення темпів

зростання, тому банки вивчають нові ринки у пошуках можливих об'єктів злиття або поглинання.

Сучасна сфера міжнародного банківського бізнесу характеризується специфічними особливостями, що визначають сучасний стан здійснення угод злиття і поглинання в банківській системі світу: основні суб'єкти банківської справи - транснаціональні банки; реорганізація банківської мережі ТНБ, скорочення філій та відділень; зростання балансової вартості банків, збільшення розміру банку; інтеграція іноземних банків в національних банківських системах країн; банківський бізнес стає менш регульованим; посилення концентрації банківського капіталу; уніфікація та конвергенція банківського законодавства, системи банківського регулювання та нагляду відповідно до міжнародних стандартів. Зокрема, дослідження світового досвіду на ринку М&А констатує такі основні тенденції: нестабільний характер процесів злиття та поглинання; пріоритетність угод невеликих розмірів; занижена вартість угод.

Список використаних джерел

1. Д'яконова І. І. Дослідження сучасних процесів М&А в міжнародній банківській справі / І. І. Д'яконова, Я. О. Костюченко // Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики : зб. наук. праць. – Харків : ХІБС УБС НБУ, 2011. – Вип. 1(10). Ч. II. – С. 18–26.
2. Центр досліджень ринку злиття і поглинання Mergers and Acquisitions Research Centre, MARC. Електронний ресурс: <http://www.cass.city.ac.uk/research-and-faculty/centres/marc>
3. Ткаленко С. І. Розвиток міжнародного банківського бізнесу в умовах глобалізації: злиття та поглинання [Текст] // С. І. Ткаленко МАГІСТЕРІУМ. Випуск 35. Економічні студії с. 44-46.
4. Фролова Т. О. Корпоративні стратегії глобального інвестиційного бізнесу / Т. Фролова // Міжнародна економічна політика . - 2012. - Вип. 1-2. - С. 125-155.
5. Шумська С. Міжнародні злиття та поглинання у фінансовому секторі: світові тенденції та особливості їх прояву в Україні / С. Шумська, Б. Степаненко-Липовик // Галицький економічний вісник. — 2012. — №5(38). — с.173-185.

L. A. Gorbatiuk

BANKING M&A INTERNATIONAL EXPERIENCE

The article deals with the integration processes in international banking. By organizing and summarizing the work of many economic studies and other sources of information, analyzes the current state of the world market of mergers and acquisitions. The study was highlighted key features of today's

mergers and acquisitions in the global banking sector. Examined and identified specific trends of M & A-transactions in the global banking market.

Keywords: banking, mergers and acquisitions, M & A, multinational banks, financial crisis.

УДК 330.14:334.012.82(045)

О.В. Костюнік

УРАХУВАННЯ СТРУКТУРИ КАПІТАЛУ В ПРОЦЕСІ ФІНАНСОВОЇ РЕСТРУКТУРИЗАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВ

Стаття присвячена обґрунтуванню характеристик капіталу, що впливають на результати проведення угод зі злиття та поглинання.

Ключові слова: інтеграційні процеси, структура капіталу, угоди злиття та поглинання, рентабельність активів, вартість капіталу.

Статья посвящена анализу характеристик капитала, которые оказывают влияние на результаты проведения сделок слияния и поглощения.

Ключевые слова: интеграционные процессы, структура капитала, сделки по слиянию и поглощению, рентабельность активов, стоимость капитала.

Постановка проблеми. Збереженню позитивної динаміки розвитку світового ринку М&А сприяла активність підприємств в країнах Центральної і Східної Європи та країнах СНД. Показники зростання продемонстрували також ринки М&А Північної Америки та Західної Європи.

Кількість угод зі злиття і поглинання за участю українських підприємств протягом останніх років також характеризується позитивною динамікою. За оцінками «МТ-Інвест» загальний обсяг угод на українському ринку М&А склав у 2013 році 8 млрд. дол., що на 3 млрд. дол. більше від попереднього року. За іншими даними (Dealogic) протягом 2013 року вітчизняний ринок збільшився у двічі та склав 4,2 млрд. дол. [6]. Україна двічі увійшла до ТОП – 20 країн світу з найпотужнішими показниками М&А: посівши 19 місце за кількістю укладених угод та 15 місце у рейтингу найбільших за обсягами угод — в результаті поглинання української компанії Inter Media Group Ltd, що контролює телеканали «Інтер», НТН, К1, «Мега», «Ентер-фільм», К2, «Піксель», MTV (сума угоди склала 2500 млн. дол) [5].

Активність ринку М&А в сегменті телекомунікацій та зв'язку характерна як для українського, так і для світового ринків. В Україні за період 2013 року сектор інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) обіймав лідируючі позиції. Серед найбільших угод року за участю українських компаній варто відзначити: